

Regeringen
Kulturdepartementet
103 33 Stockholm

Utvärderingsavdelningen
Erik Roos

YTTRANDE

2002-10-01
Reg.nr 13-2480-02

Betänkande Mål i mun. Förslag till handlingsprogram för svenska språket (SOU 2002:27)

Högskoleverket har anmodats yttra sig över betänkandet Mål i mun – förslag till handlingsprogram för svenska språket (SOU 2002:27).

Språksituationen i Sverige har förändrats och högskolor och universitet har en betydande roll i den processen. Engelskans starkare ställning märks tydligt inom högskolan. Många läromedel är på engelska och inom forskningen är engelskan oftast det språk som används i arbetet och när resultaten publiceras.

Svenska språkets ställning inom högskolan har även nyligen uppmärksammats i en utvärdering från Högskoleverket (2002:8 R). Högskoleverkets bedömargrupp konstaterade att inget särskilt uppdrag för svenska språket föreligger för högskolan och finner det "underligt att det enda land (tillsammans med Finland) som har ett ansvar för svenska språket satsar så små resurser på detta kulturbärande och kulturskapande ämne".

I betänkandet finner man ett förslag till handlingsprogram i syfte att främja svenskans ställning och för att ge alla i Sverige likvärdiga möjligheter att tillägna sig svenska språket. Betänkandet har, i sitt förslag till svenskt handlingsprogram i 80 punkter, lämnat en rad förslag som berör organisationen av grundutbildning, forskarutbildning och forskning inom högskolan. Högskoleverket resonerar nedan kring förutsättningarna för att genomföra de förslag som berör högskolan.

Färdighetsträning och höjda förkunskapskrav (punkt 4)

Omfattningen av den språkliga färdighetsträningen inom kurser och utbildningsprogram regleras i de kursplaner och utbildningsplaner som fastställs inom respektive högskola. Högskoleförordningen reglerar utformningen av kursplaner och utbildningsplaner. Högskoleverket är avvisande till en ändrad ordning som skulle innebära ett minskat ansvar för högskolan att bestämma över innehållet i utbildningarna och omfattningen av olika moment.

Som betänkandet påpekar har Högskoleverket föreslagit att Svenska B och Engelska A ska ingå i kraven för grundläggande behörighet till högskolestudier. Svenska B är en

kärnämneskurs och läses av samtliga elever på alla program i gymnasieskolan. Svenska C läses i stort sett endast av elever på samhällsvetenskapliga programmet, vilket motsvarar 20 procent av samtliga elever. Högskoleverket avvisar betänkandets förslag att Svenska C skulle vara förkunskapskrav för flertalet högskoleutbildningar.

Användning av svenska och engelska inom forskning och vetenskap (punkt 5)

Olika studier har beskrivit hur engelskan ersatt svenskan (och andra språk) som dominerande vetenskapligt språk inom en stor del av universitetet, medan svenskan används för popularisering och undervisning på lägre nivå.

Som betänkandet visar sker undervisningen inom grundutbildningen fortsatt främst på svenska, även inom de forskningsområden där engelskan är det dominerande arbetspråket. Det är angeläget att den språkliga färdighetsträningen under utbildningen organiseras på ett sådant sätt att studenterna utvecklar ett fungerande fackspråk på såväl svenska som engelska.

Även när ämnet populariseras, när man vänder sig till icke-specialister, uttrycker sig forskarna främst på svenska. Det sker t.ex. i samband med de öppna föreläsningsserier som blivit populära vid många lärosäten, men också när forskare möter en allmänhet i tidningar, böcker, radio och TV. Det är ett viktigt led i högskolans uppdrag men tillfredställer inte behovet av att det utvecklas en uppsättning svenska termer inom varje forskningsområde.

Högskoleverket ställer sig positivt till att universitet och högskolor får fortsatt stöd för att genom sin egen pedagogiska utveckling ytterligare utveckla formerna för parallell användning av svenska och engelska inom vetenskap och forskning. Det är viktigt att den parallella användningen av engelska och svenska uppmärksammas även på fördjupningskurser och inom forskarutbildningen.

Förmåga att utbyta kunskap inom specialområdet (punkt 6)

Betänkandet föreslår en förändring av en målformulering i högskolelagen, 1 kap 9 §, till förmån för en mer allmän skrivning om god språkfärdighet. Högskoleverket anser att det finns starka skäl för att behålla den nuvarande skrivningen som tydligare betonar vikten av att högskoleutbildningen ska utveckla en förmåga att "utbyta kunskaper även med personer utan specialkunskaper inom området". Detta "även" syftar betydligt längre än en mer allmän språkfärdighet och hänger samman med högskolans uppdrag och förmåga att nå utanför den akademiska världen med sina kunskaper och frågeställningar. Högskoleverket avvisar förslaget till förändring i Högskolelagen.

Kraven för yrkesexamina (punkt 7)

Regleringen av kraven för yrkesexamen är som regel allmänt hållen och det är Högskoleverkets uppfattning att högskoleförordningen inte ska innehålla en detaljerad styrning av innehållet i vissa utbildningar. Examensordningen lämnar i övrigt utrymme för det enskilda lärosätet att formulera egna mål och krav.

Det är oklart inom vilka områden betänkandet identifierat att vissa professioner skulle sakna ett fullgott svenskt fackspråk. De arbetsgivare som rekryterar till anställningar där man vill ställa särskilda krav på språkkunskaper gör det på en arbetsmarknad där sökande har utbildningar från skilda håll och olika länder. Högskoleverket gör bedömningen att reglering av språkrav för vissa yrken och arbetsplatser inte ska eller kan göras genom examensordningen för utbildningar i Sverige. Följaktligen ser Högskoleverket inget behov av en genomgång av kraven för yrkesexamina med avseende på krav på färdigheter i svenska.

Utbildning av journalister och informatörer (punkt 26)

Betänkandet framför ett önskemål om att undervisningen i svenska skulle få en starkare ställning inom högskoleutbildningar för journalister, informatörer och marknadsförare. Samtidigt är man medveten om att mål och innehåll bestäms vid respektive högskola genom kurs- och utbildningsplaner. Högskoleverket avvisar förslaget att Högskoleverket i ett särskilt uppdrag skulle följa upp svenskans ställning inom journalistutbildningen med avseende på målformuleringar och lektorer i svenska.

Högskoleverket är genom ett omfattande uppdrag redan i färd med att granska kvalitén inom samtliga högskoleutbildningar, vilket även omfattar utbildningarna av journalister, informatörer och marknadsförare. I den mån den granskande expertgruppen betonar betydelsen av undervisningen i svenska kommer den att omfattas av respektive utvärdering.

Kompetensutveckling av lärare (punkt 43)

Det är arbetsgivaren och den anställde som kommer överens om behovet och inriktningen av kompetensutvecklingen. Lärare med behov av kompetensutveckling finns hos en rad olika utbildningsanordnare. Högskoleverket gör bedömningen att statsmakten inte ska försöka reglera inriktningen på lärares kompetensutveckling. Om lärare i sin kompetensutveckling ska fås att behandla frågor om språklig variation kan det möjligen uppnås genom ett riktat stöd till sådan kompetensutveckling.

Sammanfattningsvis pekar betänkandet på centrala problem när den lyfter fram svenska språkets försvagade ställning inom högre utbildning och forskning. Högskoleverket delar utredarnas uppfattning om att universitet och högskolor behöver göra insatser för att stärka svenskans ställning. Detta bör dock inte ske genom försök till reglering på detaljnivå från statsmaktens sida.

Detta ärende har beretts av utredare Erik Roos och avgjorts av universitetskanslern Sigbrit Franke efter föredragning i närvaro av avdelningschef Ragnhild Nitzler och kanslichef Lennart Ståhle.

Sigbrit Franke

Erik Roos